

κοινωνεῖ πρὸς εὐρύτερον δωμάτιον (164· μῆκος δυσμανατολικὸν 4 55)· τοῦτο δὲ πάλιν δι' ἄλλου θυρώματος (ῥψ. 1 56, πλ. 1 00) κοινωνεῖ πρὸς δυσμικὸν δωμάτιον (165· μῆκος δυσμανατολικὸν 2 95)· καὶ τοῦτο δὲ τὸ θύρωμα δὲν κεῖται ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μεταξὺ τοῦ 163 καὶ τοῦ 164 κειμένου τοίχου· τὸ μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ βορείου τοίχου μέχρι τῆς βορείου παραστάδος τοῦ θυραίου τοίχου μῆκος εἶνε 3 14, τὸ δὲ ἀπὸ τῆς νοτίας παραστάδος τοῦ θυρώματος μέχρι τῆς ἀντηρίδος εἶνε 1 78. Ἐν τῷ θυρώματι τούτῳ ἠϋρέθη κεραμίδος ἀπότμημα, ἐφ' οὗ ἐν κύκλῳ (διαμ. 0 05) κυκληδὸν ὄνομα ἐργαστηριαρχοῦ Πύθωνος, τῆς μ X 3^{ης} ἑκατονταετηρίδος. Νοτόθεν τοῦ βορείου τοίχου τοῦ 164, ἀπὸ τούτου 0 73 ἀπέχων, φέρεται πρὸς τὸν δυσμὸθεν ἀκραῖον τοῦ οἰκοδομήματος τοίχον (πάχ. 0 65), προέκτασιν ἅμα ὄντα τοῦ δυσμικοῦ τοίχου τοῦ 156, τοίχος δυσμανατολικὸς πάχ. 0 41 καλῶς ὠκοδομημένος, ἄλλος δὲ τοίχος, παράλληλος τούτῳ, φέρεται ἐν ὀρθῇ γωνίᾳ ἀπὸ τῆς βορείου παραστάδος τοῦ θυρώματος, ὥσαύτως πρὸς δυσμὰς. Καὶ τὸ μὲν τοῦ 163 χώρου βορρονότιον μῆκος εἶνε, ὥς εἴρηται, 6 08, τὸ δὲ τοῦ 164 εἶνε 5 92, ἡ δὲ διαφορὰ 0 16 ἐξακριβωθήσεται ἅμα τῇ ἐπαναλήψει τῶν σκαφικῶν ἐρευνῶν, διότι πολὺ τῶν ἐνταῦθα χώρων ἔμεινεν ἐφ' ἑτος ἄσκαφον.

Νομίσματα τῷ 1927 ἠϋρέθησαν 24 χαλκᾶ καὶ ἐν ἀργυροῦν, ᾧ καὶ Ἀθή-
ναζε κομισθέντα κατετέθησαν ἐν τῷ νομισματικῷ μουσεῖῳ.

B. ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ

3. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΤΟΥ ΑΝΑΚΤΟΡΟΥ ΤΟΥ ΚΑΔΜΟΥ ΕΝ ΘΗΒΑΙΣ

Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1927 ἐπανελήφθη μετὰ πενταετίαν ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ Καδμείου ἀνακτόρου. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἀπαλλοτριωθῆ μέρος τῆς ἰδιοκτησίας Σπυρομήλιου - Λογοθέτη (Ἑφημ. Ἀρχαιολ. 1909 σ. 57, εἰκ. 1), ἐνθα ἐμέλλομεν νὰ σκάψωμεν. Ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀπαλλοτριωθέντος χώρου μέρος μὲν τι πρὸς Α κατεπατήθη πάλιν ὑπὸ τοῦ γείτονος Δαούτη, ἕτερον δὲ μέρος πρὸς Ν ὑπὸ τοῦ Δ. Μακρῆ, αὐτοῦ τούτου, παρ' οὗ, γενομένου ἐν τῷ μεταξὺ κυρίου τῆς ἰδιοκτησίας Λογοθέτου, ἠγόρασε τὸν ἀνασκαπτέον χώρον τὸ Δημόσιον. Ἐν τῷ ὑπολοίπῳ χώρῳ ἀνεσκάψαμεν τὸ βόρειον μέρος ἡμεῖς, (εἰκ. 1), ὅπερ εἶναι τὸ νοτιώτατον τοῦ μέχρι τοῦδε ἀνασκαφέντος ἀνακτόρου.

Ἠρευνήθησαν τὰ κατώτερα χῶματα τοῦ παλαιοῦ δαπέδου τοῦ ἀνακτόρου μέχρι τοῦ βράχου εἰς πάντα τὰ ἀνεσκαμμένα δωμάτια πλὴν τοῦ Ν, Ξ, Ο καὶ Φ (εἰκ. 1Π)· ἐν τῷ Ν ἡ ἐργασία αὕτη ἤρχισεν, ἀλλὰ δὲν συνετελέσθη. Τὰ βαθέα χῶματα ταῦτα δεικνύουσι θραύσματα ἀγγείων προμυκηναϊκῶν, ὧν ἡ ἀκριβεστέρα διάκρισις θὰ γίνῃ ἄλλοτε.

Ἐξετάθη δὲ ἡ νέα ἀνασκαφὴ τοῦ οἰκοδομήματος πρὸς νότον, ἀποκαλυ-

φθέντος ἐνὸς μεγάλου σχετικῶς θαλάμου (βορ. πλευρᾶς μῆκ. 6.20, νοτίας 6.40, δυτ. 3.75, ἀνατολ. 3.80), ὅστις εἶνε ἴσως ὁ πρὸς νότον τελευταῖος τοῦ οἰκοδομήματος (εἰκ. 1 Π). Νοτιώτερον αὐτοῦ ἀφηρέθησαν μὲν πολλὰ χώματα καὶ εὗρέθη καὶ λείψανον κρήνης ἀνηκούσης πιθανώτατα εἰς τὸ «ἐπάνω λου-

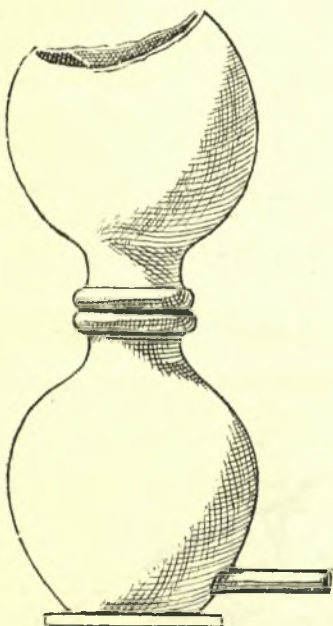

Εἰκ. 1. Τὸ μέχρι τοῦδε ἀνασκαφὴν ἀνάκτορον τοῦ Κάδμου. (Τὰ ὑδραγωγεῖα τοῦ θαλάμου Ξ δὲν εἶνε ἀκριβῶς κεχαραγμένα),

τρὸν» (ὄρα Θηβαϊκὰ=Ἀρχ. Δελτ. 1917 σ. 3382), ἀλλὰ πάντα ταῦτα εἶνε ὑψηλότερον ἢ ὥστε νὰ λύσωσιν ὀριστικῶς τὸ ζήτημα, ἂν τὸ ἀνάκτορον ἐκτείνεται καὶ νοτιώτερον ἢ μή.

Τὰ θψηλὰ χώματα τοῦ θαλάμου διετέμνοντο ὑπὸ δύο νεωτέρων ὑδρα-

γωγείων ἐκ πηλίνων στρογγύλων σωλήνων, ὧν τὸ ἓν ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν κλίνειν, ἀπέχον δὲ ἀπὸ τοῦ δυτικοῦ τοίχου 1.70 μ., τὸ δὲ ἕτερον ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολᾶς, εἰς ἀπόστασιν 2.40 μ. ἀπὸ τοῦ βορείου τοίχου τοῦ θαλάμου. Ἡ χρονικὴ σχέσις ἀμφοτέρων ἄγνωστος, διότι δὲν ἐσφύζοντο κατὰ τὴν διασταύρωσιν αὐτῶν. Τὸ δεύτερον ὑδραγωγεῖον κατέληγε κατὰ τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ θαλάμου—ἐν τοῖς ὑψηλοῖς ἐννοῶ μεσαιωνικοῖς χώμασιν—εἰς δεξαμενὴν ἀποτελουμένην (εἰκ. 2) ἐκ δύο ἀγγείων ἀώτων συγκεκολλημένων εἰς τὰ χεῖλη,

Εἰκ. 2. Δεξαμενὴ νεωτέρου ὑδραγωγείου ἀποτελουμένη ἐκ δύο συγκεκολλημένων ἀγγείων.

οὕτως ὥστε τὸ μὲν κάτω, ἔχον ἀντὶ πυθμένος πηλίνην πλάκα συγκεκολλημένην, ἴσταται ὀρθιον καὶ διαπερᾶται ὑπὸ τοῦ πρώτου ἢ τελευταίου σωλήνος τοῦ ὑδραγωγείου βαίνοντος πρὸς δυσμὰς ἢ ἐρχομένου ἐκείθεν, τὸ δὲ ἐπάνω εἶνε ἀνεστραμμένον, πατοῦν ἐπὶ τῶν χειλέων του συγκεκολλημένων μετὰ τῶν χειλέων τοῦ κάτω. Κατὰ τὸν πυθμένα εἶνε ἑλλίπης τὸ ἐπάνω ἀγγεῖον.

Πλὴν τούτων τῶν ὑψηλῶν ὑδραγωγείων, ἕτερα τρία διέτεμνον τὰ βαθύτερα στρώματα τοῦ θαλάμου βαίνοντα ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν. Τὸ δυτικώτατον τούτων εἰς ὕψος 0.35 ἀπὸ τοῦ δαπέδου τοῦ θαλάμου καὶ παραλλήλως πλησίον τοῦ δυτικοῦ τοίχου χωροῦν, στρέφεται πρὸς δυσμὰς καὶ διατέμνον αὐτὸν λοξῶς, ἐξέρχεται τοῦ θαλάμου. Τὰ ἄλλα δύο εὐρίσκονται βαθύτερον ὑπὸ τὸ δάπεδον, βαθύτατα δὲ πάντων τὸ ἀνατολικώτατον. Τὸ μέσον ἀπέχει ἀπὸ τοῦ δυτικοῦ τοίχου 1.35 μ. Τὸ ἀνατολικὸν διατέμνει παλαιότατον τοῖχον ἀμέσως ὑπὸ τὸ δάπεδον σφζόμενον ἐν μιᾷ σειρᾷ λίθων, πρὸς οὐδένα δὲ ἄλλον τοῖχον

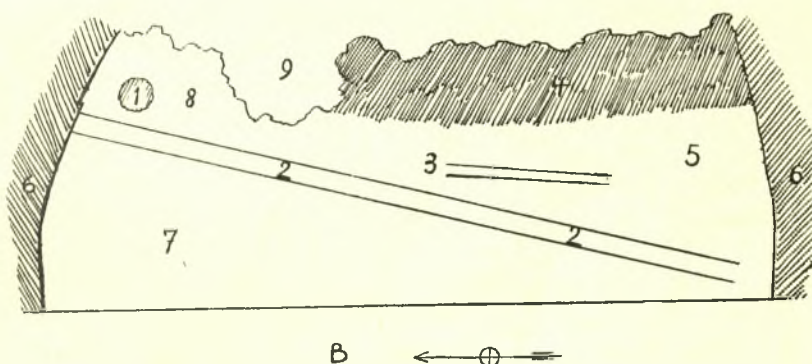
τῆς ἀνασκαφῆς μου ἔχοντα τεκτονικὴν σχέσιν φανεράν.

Τὰ δύο ὑδραγωγεῖα ταῦτα ἀποκλίνουν ὀλίγον ἀπ' ἀλλήλων πρὸς Β (τὸ ἀνατολικὸν τείνει πρὸ τὸ ἀνατολικὸν τοῦ θαλάμου Ξ) χωριζόμενα μέχρι τῆς ἀνασκαφῆς ἡμῶν ὑπὸ στενῆς στήλης χώματος (πλ. μέχρι 0.35) ἀθίκτου ἀφ' ὅτου ἐκάη τὸ ἀνάκτορον. Τὰ χώματα τὰ πληροῦντα τὴν ἀνοιχθεῖσαν τομὴν τῶν ὑδραγωγείων τούτων περιεῖχον ὄστρακα μυκηναϊκὰ καὶ μελανόμορφα καὶ ἐρυθρόμορφα καὶ πολλὰ terra sigillata, οὐδὲν δὲ μεσαιωνικόν. Οἱ σωλήνες πάντων τῶν ὑδραγωγείων εἶνε στρογγύλοι. Τὰ τρία τελευταῖα ὑδραγωγεῖα ἐβλάψαν τὸ οἰκοδόμημα σπουδαίως· διότι ὄχι μόνον τὰς διαστρώσεις τῶν

χωμάτων τῆς πυρκαϊᾶς κατέστρεψαν καὶ ἐνόθευσαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς τοίχους τοῦ δωματίου (τὸν νότιον, τὸν βόρειον καὶ τὸν δυτικὸν) ἔτεμον προχωροῦντα πρὸς βορρᾶν, ἔνθα εἶδομεν πρὸ ἐτῶν τὴν συνέχειαν αὐτῶν, ἣτις συγκεχυμένως ἡρμηνεύθη ἐν Πρακτ. 1911 σ. 147.

Τὸ δάπεδον τοῦ δωματίου τούτου ἦτο ἐστρωμένον διὰ κεραμίτιδος γῆς λευκῆς ἀποκρότου, ἄλλως τε καὶ ἐκ τοῦ πυρός. Ἄνω τούτου ἦσαν τὰ καύματα, ἡ τέφρα, οἱ ἄνθρακες καὶ τὰ ἄλλα εὐρήματα.

Ὅταν εἶχε συντελεσθῇ ἡ ἀνασκαφή τοῦ δυτικοῦ μέρους τοῦ δωματίου, ἦτοι τοῦ ὑπὸ τῶν βαθέων ὑδραγωγείων τετραγώνου, ἡ ὄψις τοῦ τμηθέντος χώματος ἡ ὁρωμένη ἀπὸ δυσμῶν ἦτο ἡ εἰκονιζομένη ὑπὸ τῆς εἰκ. 3.

- 1) δοκὸς ἀπηνθρακωμένη βαίνουσα σχεδὸν κατακορύφως.
- 2) δοκὸς πλαγία ἐν μέσῳ χωμάτων ἢ πλίνθων.
- 3) δοκὸς μικροτέρα.
- 4) τοίχου ἐρείπια ἐκ πολλῶν χωμάτων καὶ λίθων.
- 5) χώματα ἢ «πλίνθοι» καὶ ὀλίγα ἐπιχρίσματα ἀσβέστου καὶ ὀλίγοι λίθοι.
- 6) ὁ βόρειος καὶ ὁ νότιος τοίχος λίθινοι.
- 7) χώματα («πλίνθοι») ὑπὸ τὴν δοκόν.
- 8) ἀμμώδη χώματα ἢ ἀργιλώδη μετὰ λίθων καὶ πλακῶν γηίνων ὁπτῶν συγκεκολλημένων μετὰ τῶν χωμάτων.
- 9) κοίλωμα ἐκ τῆς θεμελιώσεως τοῦ περιβάλου τῆς ἰδιοκτησίας Λογοθέτη κατεδαφισθέντος ὑφ' ἡμῶν. Εἰς τοῦτον ἐστηρίχοντο τὰ νότια κρεοπωλεῖα τῆς ἀγορᾶς, τὰ κατεδαφισθέντα ὑφ' ἡμῶν ὡσαύτως (ΑΕ 1909).

Εἰκ. 3. Τομὴ ἀπὸ βορρᾶ πρὸς Ν τῶν χωμάτων τοῦ θαλάμου Π ἀμέσως καὶ παραλλήλως πρὸς τὸ ἀνατολικὸν ὑδραγωγεῖον.

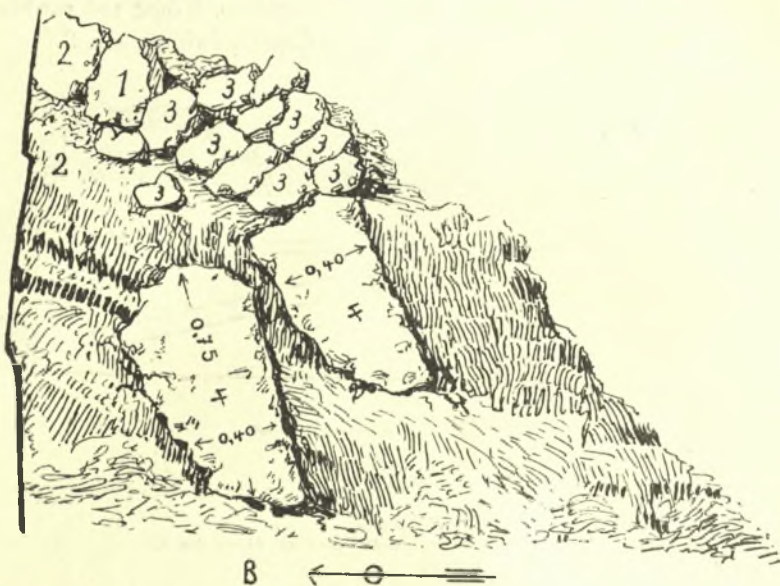
Ὅταν ἡ ἀνασκαφή προυχώρησε πρὸς τὸν ἀνατολικὸν τοίχον, κατωρθώθη ἡ ἀπομόνωσις τῆς εἰκ. 4.

Ἡ ἀνασκαφή ἐγένετο μετὰ μεγάλης δυσκολίας, ἐπειδὴ οἱ λίθοι τοῦ ἀνωτάτου στρώματος εἶχον ἀποτελέσει μετὰ τοῦ συνήθως πολλοῦ πηλοῦ ἐν συμπαγὲς ὅλον, οὗ τὴν ἄκρως δυσχερῇ ἀνασκαφὴν διεπίστωσα διὰ πολλοστήν φοράν. Οὐδείς δύναται μετὰ τὴν ἀνασκαφὴν νὰ φαντασθῇ μετὰ πόσης δυσκολίας διεκρίνομεν ποῦ τοῦ συμπαγοῦς ὄγκου τῶν ἐρειπίων ἦτο ἐπίπαγος ἐρει-

πίων καὶ τοῦ τοίχου τοῦ οἰκοδομήματος. Παρὰ τὴν ἐπίμονον δὲ προσοχὴν ἡμῶν δυστυχῶς ἐγένετο βλάβη τις εἰς τὸν ἀνατολικὸν τοῖχον τοῦ θαλάμου ἔνεκα τῆς κατὰ τὸν τρύγον ἀπουσίας τῶν καλυτέρων ἐργατῶν.

Ὁ βόρειος τοῖχος διετηρήθη εἰς ὕψ. 2 μ. κατὰ τὸ Α μέρος, παρὰ δὲ τὴν ΒΔ γωνίαν 1.40, ὁ νότιος 2.30 ὥς καὶ ὁ ἀνατολικός.

Ἀξιόλογος παρατήρησις ἐγένετο ἀφορῶσα εἰς τὸν οἰκοδομικὸν τρόπον: Οἱ τοῖχοι εἶχον ξυλοδεσίαν ὀριζόντιον καὶ κατακόρυφον. Ἡ πρώτη ἦτοι κατωτάτη ζώνη ξύλων ἦτο εἰς ὕψ. 0.40 ἀπὸ τοῦ δαπέδου. Ταύτης ἐκλιπούσης

1) πλινθος ἢ ὄγκος χώματος. — 2) χώματα συμπαγῆ ἢ ἄμορφα. — 3) λίθοι.
4) ὄγκοι συμπαγῶν χωμάτων μετὰ προσώπου ἄνω.

Εἰκ. 4. Τομὴ βορειοανατολίας τῶν χωμάτων τῶν πληρύνοντων τὸν θάλαμον Γ ὁρωμένη ἀπὸ δυσμῶν.

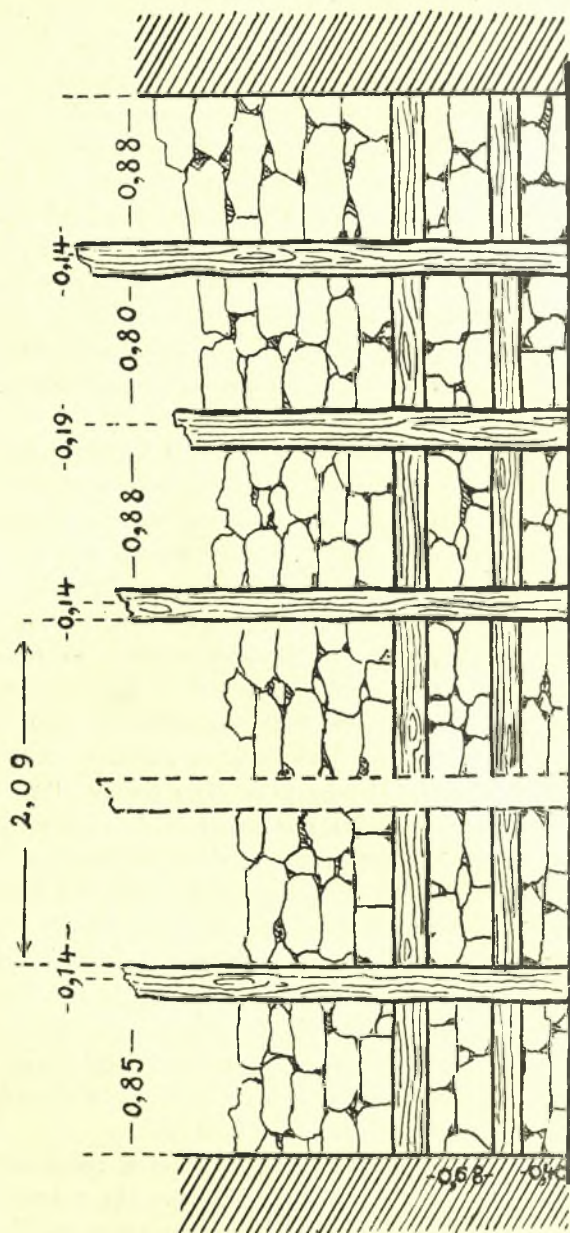
ἔνεκα τοῦ πυρός, ὁ τοῖχος «ἐκάθισεν» φυγὼν ἐκ τῆς κατακορύφου καὶ κλίνας πρὸς τὰ ἔνδον. Εἰς ὕψος 0.68 ἀπὸ τῆς ζώνης ταύτης ἦτο εἰτέρα. Ἡ καταστροφή ταύτης δὲν εἶχεν ἀποτέλεσμα ὅμοιον τῇ πρώτῃ ἐν τῷ βορείῳ τοίχῳ διότι ἡ κλίσις τοῦ ὑπερκειμένου μέρους τοῦ τοίχου πρὸς τὰ ἔνδον τοῦ θαλάμου εἶναι μικροτέρα ἢ ἡ τοῦ κατωτέρω μέρους, ὥστε ἡ βάσις τῆς δευτέρας ταύτης ζώνης νὰ ἐξέχη ὀλίγον ὥς στενὴ βαθμὶς. Ἐν τῇ εἰκόνι ἡ κατάστασις αὕτη παρεστάθη ἐπιτήδες ἐν τινὶ ὑπερβολῇ. Πρὸς τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ βορείου τοίχου αἱ ἐκκλίσεις αὗται ἀπὸ τῆς κατακορύφου εἶναι μετριώτεροι, ἴσως ἔνεκα τῆς ἰσχυρᾶς γωνίας αὐτόθι. Αἱ αὗται ζῶναι παρατηροῦνται εἰς τὰ αὐτὰ ὕψη

καὶ εἰς τὸν ἀνατολικὸν καὶ τὸν νότιον τοῖχον. Εἰς τὸν ἀνατολικὸν μάλιστα εὗρομέν που καὶ τοὺς ἀνθρακας καὶ τὸν ἐσκληρυμμένον ἤδη πηλόν, ὅστις ἐπεκάθητο τοῦ ξύλου φέρων τὸ ἀποτύπωμα τῶν ἰνῶν αὐτοῦ, ἕτερον δὲ μέγα μέρος πηλοῦ εἰς τὴν ὑψηλοτέραν ζώνην διακρίνεται ὁμοίως ὡς βάσις τοῦ ξύλου. Καὶ ὅπου δὲ οἱ ἄλλοτε διὰ τῆς ζώνης χωριζόμενοι λίθοι συνηνώθησαν καὶ συνεκολλήθησαν, ἡ ὀριζοντία διάκρισις αὐτῶν μαρτυρεῖ τὴν ἐκλιποῦσαν ζώνην. Εἰς τὸν νότιον τοῖχον πρὸς ἰσοπέδωσιν τῆς βάσεως τῆς ζώνης ἐτέθη τεμάχιον ὀπτῆς πλίνθου ἐν τῷ τοίχῳ. Ὅμοία ὀριζόντιος ξυλοδεσία εὗρέθη εἰς τὸν νότιον τοῖχον τῆς γωνίας τοῦ μεγάρου Α (Πρακτικὰ 1921, σ. 34). Νῦν δὲ μετὰ προσοχῆς ἐπανιδόντες τοὺς εἰς ἱκανὸν ὕψος σωθέντας τοίχους, ἐπιστώσαμεν, ὅτι καὶ ὁ βόρειος τοίχος τοῦ θαλάμου Ι ἔχει εἰς τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ μέγαρον ὕψος γραμμὴν ζώνης ξυλίνης, ἥς τὴν βάσιν μάλιστα παρεσκεύασαν καὶ διὰ παρεμβολῆς πλακοῦς λεπτῆς μακρᾶς, καὶ ἡ νοτιοανατολικὴ γωνία τοῦ θαλάμου Β καὶ ὁ διάδρομος Δ εἰς τὸν νότιον τοῖχον.

Κάθετον ξυλοδεσίαν μόνον εἰς τὸν θάλαμον ΙΙ ἠκριβώσαμεν καὶ μάλιστα μόνον εἰς τὸν βόρειον τοῖχον, ἐνθα τὰ ἐρείπια ἦσαν χωματώδη ἐνέχοντα ὀλιγωτέρους λίθους κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν νότιον καὶ τὸν ἀνατολικὸν τοῖχον, οἵτινες μετὰ τῶν ἐρειπίων ἦσαν ἐν σῶμα σύμπηκτον (εἰκ. 5).

Ἡ κατακόρυφος ξυλοδεσία τοῦ βορείου τοίχου βεβαιοῦται εἰς τρία σημεῖα: 1) εἰς ἀπόστασιν 0,88 ἀπὸ τῆς βορειοανατολικῆς γωνίας· πέραν τῆς ἀποστάσεως ταύτης μετρεῖται τοῦ ποτε ὑπάρξαντος ξύλου τὸ πάχος 0.14· 2) ἐντεῦθεν εἰς ἀπόστασιν 0.80 πρὸς δυσμὰς ἦτο ἄλλο ξύλον ἐν κοίλῳ χώρῳ πλ. 0.19 καὶ 3) εἰς ἀπόστασιν ἐντεῦθεν 0.88 πρὸς δυσμὰς ἄλλο ξύλον πάχ. 0.14. Αἱ θέσεις πάντων τῶν ξύλων ἦσαν πλήρεις χωμάτων εὐθρύπτων καὶ καταρρεόντων ἅμα τῇ ἐπαφῇ. Ἦνοιξα μίαν μέχρι βάθους 0.20 χωρὶς νὰ φθάσω εἰς λίθον καὶ ἔπαυσα φοβηθεὶς μήπως καταστρέφω τὸν τοῖχον. Περαιτέρω πρὸς τὴν ΒΔ γωνίαν ὁ βόρειος τοίχος εἶναι βεβλαμμένος ἔνεκα τῶν νεωτέρων ὑδραγωγείων· ἀλλ' εἰς ἀπόστασιν 0.85 ἀπὸ τῆς βορειοδυτικῆς γωνίας οἱ λίθοι κεῖνται ἐπὶ κατακορύφου γραμμῆς, ὥστε ἔχομεν ἐνταῦθα τὴν δυτικὴν πλευρὰν ξύλου κατακορύφου, οὗ ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ δὲν ὑπάρχει ἔνεκα τῆς διαβάσεως τῶν νεωτέρων ὑδραγωγείων· ἀπὸ δὲ τῆς δυτικῆς ἐκείνης πλευρᾶς τοῦ ἐνταῦθα ξύλου μέχρι τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ καταριθμηθέντος ἀνωτέρω ὡς τρίτου ἀπ' ἀνατολῶν κατακορύφου ξύλου εἶναι ἀπόστασις 2.09 μ. χωροῦσα ἀκριβῶς ἐν ἀκόμῃ ξύλου κατακόρυφον, ὥστε ἡ ὅψις τοῦ τοίχου τούτου, πρὶν ἐπιχρισθῇ, θὰ ἦτο ὡς ἡ εἰκὼν 5.

Οἱ ἄλλοι τοῖχοι τοῦ θαλάμου ΙΙ θὰ εἶχον ὁσαύτως ξυλοδεσίαν κατακόρυφον, ἀλλ' ἡ βιαία καταστροφή ἐν τούτοις ἠλλοίωσε τὴν παλαιὰν κατάστασιν. Εἶναι ὅμως ἴσως πιθανόν, ὅτι μόνοι οἱ ἐσωτερικοὶ τοῖχοι τοῦ οἰκοδομήματος, οἱ μεσότοιχοι, εἶχον τοιαύτην ξυλοδεσίαν ὡς ἔχοντες πολὺν πηλόν, ἐν ᾧ οἱ

Εἰκ. 5. Σχηματική ἀναπαράστασις τῆς ὀψews τοῦ βορείου τοίχου τοῦ θαλάμου II δεικνύουσα τὴν ξυλῳδεσίαν αὐτοῦ. (Οἱ λίθοι εἶνε κατὰ φαντασίαν, οὐχὶ κατ' ἀντιγραφήν. Ὑπερ τὴν ἀνω ζώνην δὲν διέκρινε ἀλλήν, ἀλλὰ πιστεύω, ὅτι ὑπέρχον καὶ ἄλλαι).

ἔξω κύριοι τοῖχοι αὐτοῦ ὥς κατ' ἔξοχὴν λιθόκτιστοι εἶχον μόνον ὀριζοντίαν. Ἐκ τῶν ξύλων τοῦ οἰκοδομήματος πλείστα ἦσαν πύκνινα, ὥς ἐδείκνυε καὶ ὁ φυσικὸς σχηματισμός, ὃν διετήρουν οἱ ἄνθρακες, ἀλλὰ καὶ πολλαχοῦ σταγόνες ἢ σταλακτῖται καὶ ὄγκοι ἐκβρασθείσης ῥητίνης καὶ ἀπανθρακωθείσης, ἀποστιλβούσης δέ, ὥς ἐὰν εἶχε τακτὴ χθές.

Εἰς ἀπόστασιν 0.79 ἀπὸ τοῦ βορείου τοίχου τῆς ΒΔ γωνίας καὶ παραλλήλως πρὸς αὐτὸν ἔβαινεν ἐπὶ τοῦ δαπέδου δοκὸς πάρχους 0.20, στηριζομένη ἐπὶ λίθου τοῦ δυτικοῦ τοίχου, ὅστις ἐσφυρηλατήθη ἐπὶ τινὰ ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου, ἵνα ὑποδεχθῇ τὴν κεφαλὴν τῆς δοκοῦ. Τοιαύτη διάταξις μαρτυρεῖ ξύλινον δάπεδον· τὸ πόρισμα δὲ τοῦτο ἐνισχύθη εὐρεθείσης 0.75 περαιτέρω πρὸς νότον ἐτέρας δοκοῦ παραλλήλου καὶ προσέτι ἀπὸ δοκοῦ εἰς δοκὸν συνεχῶν πλακωδῶν ξύλων, ὃ ἐστὶ σανίδων πάρχ. 0.03. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ βορείου τοίχου ἀνεχώρει πρὸς νότον δοκὸς εἰς ἀπόστασιν 0.85 ἀπὸ τῆς γωνίας· εἰσήρχετο δὲ τὸ βόρειον ἄκρον αὐτῆς εἰς τὸν τοῖχον καὶ πιθανώτατα συνηλῶτο ἢ συνεδέετό πως μετὰ τοῦ αὐτόθι κατακορύφου ξύλου τῆς ξυλοδεσίας. Τοιουτοτρόπως αἱ σανίδες τοῦ δαπέδου ἐπεκάθηντο ἐπὶ δοκῶν ἀναχωρουσῶν τῶν μὲν ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον, τῶν δὲ ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς καὶ συμπλεκομένων ἢ συνενουμένων εἰς στερεὸν δικτυωτὸν σχῆμα.

Δοκὸς τις βαίνουσα ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς εἰς ὕψος 0.70 ἀπὸ τοῦ δαπέδου ἔχει πάρχος ἥτοι διάμετρον 0.35. Τεμάχιον χώματος ἢ ὥμης πλίνθου ἐσκληρυμμένης ὑπὸ τῆς πυρκαϊᾶς δεικνύει ἔντυπα ἵχνη τριῶν καλάμων. Τοιαῦτα τεμάχια χωμάτων ἢ πλίνθων μετ' ἵχνων καλάμων ἢ καὶ θάμων εὗρον καὶ ἄλλα σποράδιην. Τὸ ἐκ τούτου πηγάζον πόρισμα εἶναι ὅτι, ἀφ' οὗ μάλιστα ἔλλείπουν κέραμοι, τὸ οἰκοδόμημα θὰ ἐστεγάζετο διὰ δώματος ἐσχηματισμένου διὰ παχειῶν δοκῶν, ἐφ' ὧν ἐπεκάθηντο ἴσως ἄλλαι καὶ εἰτα ἐσχηματίζετο διὰ καλάμων καὶ πηλοῦ δόρωσις. Εἰς ὕψος 0.75 ἀπὸ τοῦ δαπέδου καὶ εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ δυτικοῦ μὲν τοίχου 1 μ., ἀπὸ δὲ τοῦ βορείου 2 μ. εὗρίσκω διασταυρουμένας δύο δοκοὺς, ἐφ' ὧν χώματα ἐρυθρὰ μετ' ὀπτῶν πλίνθων πλακωδῶν συντετριμμένων ἢ ὁμοίων λιθίνων πλακῶν. Τοιαῦται διασταυρούμεναι δοκοὶ εὐρέθησαν καὶ ἄλλαι ὑψηλὰ πρὸς Α τοῦ ἀνατολικοῦ βαθέος ὑδραγωγείου ἥτοι κατὰ τὸ κέντρον τοῦ θαλάμου. Δύναται τις νὰ συμπεράνῃ ἐντεῦθεν, ὅτι τὸ δῶμα τῆς ὀροφῆς ἐκαλύπτετο ὑπὸ τῶν πλακῶν τούτων τῶν ἐν πλεονασμῷ ὀπτῶν, αἷς καὶ κατὰ τὰ παλαιὰ ἔτη τῆς ἀνασκαφῆς εὗρομεν ἐν ἀφθονίᾳ. Καὶ τότε καὶ τῶρα αἱ πλάκες αὗται εὐρέθησαν μετὰ πολλῶν χωμάτων εἰς τε τὰ ὑψηλὰ καὶ τὰ χαμηλὰ στρώματα τῆς ἀνασκαφῆς. Ἀλλὰ συχνὰ εἶνε μετὰ τῶν χωμάτων ἢ τοῦ πηλοῦ συνωπημέναι εἰς χονδρὸν ὄγκους, ὥστε νὰ φαίνωνται, ὅτι καὶ ἐν τοίχοις συνεκτίσθησαν μετὰ τοῦ πηλοῦ τὰ τεμάχια ταῦτα ὥς τεμάχια, ἀφ' οὗ μάλιστα παρὰ τὸ μέγα πλῆθος αὐτῶν δὲν συγκολλῶνται πρὸς ἀλληλα, ὅσον τοῦλάχιστον ἐπείσθημεν ἐκ δοκιμῆς

προχείρου, τοῦ συγκολλητοῦ τεχνίτου ἀπελθόντος πρὸ τῆς λήξεως τῆς ἐργασίας ταύτης, ἥτις πρέπει πάλιν νὰ ἐπιχειρηθῇ. Ἄλλ' ὅμως ἡ παρατήρησις κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἔπεισέ με, ὅτι πολλὰ τεμάχια πλίνθων πλακωδῶν ὁπτῶν ἦσαν μετὰ πολλοῦ πηλοῦ ἐνεκτισμένα ἐν τοῖς τοίχοις, καὶ ὅτι τοιοῦτοι τοῖχοι ἦσαν κυρίως εἰς τὰ ὑψηλότερα μέρη τοῦ οἰκοδομήματος. Ὁ πηλὸς μετὰ τῶν τεμαχίων τῶν πλίνθων εὐρίσκονται ἐν ὄγκοις συμπήκτους καί, ὅπου ἀπέπεσεν ἡ πλίνθος, κατέλιπε τὸ ἔχνος αὐτῆς γενόμενον ἐπὶ μαλακοῦ τοῦ πηλοῦ ἥτοι κατὰ τὴν ὥραν τῆς κτίσεως. Ὁ χωρίζων τὰ δωμάτια Θ καὶ Ι τοῖχος κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον αὐτοῦ εἶναι κατεσκευασμένος ἐκ πολλοῦ πηλοῦ, ἐφ' οὗ ἐπικάθηται μέγας λίθος. Μόνον δὲ ἡ ξυλοδεσία ἐστερέωνε τοιούτους ἀτόπους ἄλλως συνδυασμοὺς οἰκοδομικῶν ὕλικῶν καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐκεῖ πρέπει νὰ ὑπῆρχον πρὸς ταῖς βεβαίαις ὀριζοντίαις ξυλίναις ζώναις καὶ τὰ κατακόρυφα ξύλα.

Ἡ ἐκεῖ παρατηρουμένη ἀλλόκοτος ἀνάμειξις τῶν οἰκοδομικῶν ὕλικῶν ὑπῆρχε καὶ ἐν τῷ θαλάμῳ Π κυρίως κατὰ τὸν βόρειον τοῖχον. Πιστεύω ὅτι ὁ νότιος τοῦ θαλάμου τοῖχος θὰ εἶναι ὁ ἔσχατος τοῦ οἰκοδομήματος νότιος τοῖχος, ἐπειδὴ εἶναι στερεὸς διὰ λίθων ἐκτισμένος καὶ τὰ πρὸ αὐτοῦ δὲ ἐρείπια ἦσαν λιθώδη καὶ δὲν περιεῖχον ἄνθρακας, ἐπειδὴ τὸ πῦρ ἡδύνατο νὰ νέμῃται τὰ μεταξὺ τῶν λίθων χάσματα, νὰ καταναλώσῃ τὴν ξυλείαν καὶ νὰ μεταβάλλῃ τὸν νότιον τοῖχον καὶ τοῦ ἀνατολικοῦ τὸ νότιον κυρίως μέρος εἰς ἓνα ὄγκον μετὰ τῶν κρημνισθέντων λίθων. Οἱ τοῖχοι δ' ἐσωρεῖθησαν πρὸς τὰ ἔνδον, διότι ἡ ἔνδον ξυλοδεσία ἐκάη, καὶ πρὸς τὰ ἔνδον τοῦ μεγάλου θαλάμου κυρίως ἔκλιναν οὗτοι.

Πρὸ τοῦ βορείου τοίχου τοῦ θαλάμου Π ἦσαν ἐσωρευμένα πολλὰ λείψανα διαλελυμένα καὶ εὐκόλως καταρρέοντα ἢ ἐν ὄγκοις, πάντα δὲ μετὰ πολλῶν τεμαχίων πλίνθων ὁπτῶν ὅτε μὲν χύδην ἐν τοῖς λυτοῖς χώμασιν, ὅτε δὲ συμπεπηγότων μετὰ σκληρῶν χωμάτων ἢ ἐνίστε ἀποκολληθέντων μὲν ἀλλὰ καταλιπόντων τὸν τύπον αὐτῶν.

Ταῦτα, ὅσας δὲν προέρχονται ἐκ τοῦ δώματος, ἐσωρεύθησαν ἐκ τοῦ κρημνισθέντος τοίχου, ὅστις οὕτως ἀποδεικνύεται ἀσθενέστερος τοῦ νοτίου. Ὅμοιαν σύστασιν φαίνεται ἔχον καὶ τὸ σφζόμενον μέρος τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου.

Ἄν ἀποβλέψωμεν εἰς τὴν εἰκ. 3, ἥς ἀναλόγους θὰ ἡδυνάμεθα νὰ ἔχωμεν πλείονας, καθ' ὃν χρόνον ἐγίνοντο αἱ ἄνω σημειούμεναι παρατηρήσεις περὶ δοκῶν ἀπηνθρακωμένων, καὶ συνδυάσωμεν αὐτὴν πρὸς τὴν ἐκ τῆς εἰκ. 4 ἐντύπωσιν, πειθόμεθα, ὅτι αἱ δοκοί, πᾶσαι ἴσως, προέρχονται ἐκ τῆς ὀροφῆς καὶ ὅτι ἄλλαι μὲν κατέπεσον ὀρθιαί, ἄλλαι δὲ ὀριζόντιοι ἢ καὶ ἐν μέρει κεκλιμέναι, περικαλυφθεῖσαι δὲ ὑπὸ τῶν ἐπακολουθησάντων χωμάτων τοῦ δώματος ἀπηνθρακώθησαν μὲν, ἀλλὰ δὲν ἀπετεφρώθησαν καταπνιγείσης τῆς φλογὸς ὑπὸ τῶν χωμάτων, ἐν ᾧ ὅπου ταῦτα ἔτυχον ὀλιγώτερα, ὥς τὸ

νότιον μέρος τοῦ θαλάμου, αἱ δοκοὶ κατεκάρησαν ὁμοῦ μετὰ τῶν λιθωδῶν κρημνισμάτων, ἅτινα συνεκολλήθησαν μετ' ἀλλήλων καὶ τοῦ νοτίου τοίχου εἰς ἓν ἀπιστεύτως σύμπηκτον ὅλον.

Οἱ λίθοι τοῦ νοτίου τοίχου ὥς καὶ οἱ τοῦ βορείου (τούτους δεικνύει ἡ εἰκ. 3) κατέπεσαν, διότι καείσης τῆς ὀριζοντίου ξυλοδεσίας ἔκλιναν οἱ τοῖχοι πρὸς τὰ ἔνδον καὶ κατέρρευσαν, ἐφ' ὅσον δὲν εὑρισκον στήριγμα εἰς αὐτὰ ταῦτα τὰ κρημνίσματα αὐτῶν καὶ τὰ τῆς ὀροφῆς.

Ἡ εἰκ. 3 εἶναι ἀκόμη καὶ ἄλλως διδακτική. Ἡ ὑπ' ἀριθμὸν 1 πλίνθος τοῦ σημειωματαρίου μου εἶναι προφανῶς ὄγκος χώματος, ὅστις ἔλαβε τὰς προκαλεσάσας τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπιπέδους ἐπιφανείας ἐκ τῆς ἐπαφῆς αὐτοῦ πρὸς τὴν ξυλοδεσίαν ἢ διότι ἦτο κατὰ τὸ πρόσωπον τοῦ τοίχου. Τὰ ἄλλα χώματα ἀναλόγως τῆς συστάσεως καὶ καύσεως αὐτῶν συνεπάγησαν (ἀριθ. 2 καὶ 4) ἢ διελύθησαν ὑπὸ τοῦ πυρός. Πάντα ὁμως προέρχονται ἐκ τοῦ τοίχου ὥς καὶ οἱ λίθοι· εἶναι δ' ἀξιοσημείωτον, ὅτι οἱ λίθοι ἀνήκουσιν εἰς ὑψηλὰ μέρη αὐτοῦ καὶ ἦσαν ἐκτισμένοι ἐπὶ μαλακῶν χωμάτων, καθ' ὃν τρόπον ὁ μέγας λίθος τοῦ τοίχου τοῦ χωρίζοντος τὰ δωμάτια Θ καὶ Ι, περὶ οὗ εἶπον ἀνωτέρω¹.

Οἱ δύο ὄγκοι χωμάτων ὑπ' ἀριθ. 4 ἔχουσι τὴν ἀνω ἐπιφάνειαν ἐπίπεδον καὶ ἐπὶ ἡμέρας τινάς, καθ' ἃς κατεῖχον τὴν διὰ τῆς εἰκόνος 3 ἀποτυπωθεῖσαν θέσιν, ἐπιστεύομεν, ὅτι εἶχον λευκάζον ἐπίχρισμα, ἀλλ' ἔπειτα ἐφάνη σχεδὸν βέβαιον, ὅτι οὐδὲν ἐπίχρισμα ὑπῆρχεν εἰς τὸ ὕψιον πρόσωπον αὐτῶν. Ἀλλ' ἂν ἐπανεγείρωμεν τῇ φαντασίᾳ τοὺς ὄγκους τούτους καὶ ἐπαναθέσωμεν ἐπὶ τοῦ τοίχου, καθ' ὃν τρόπον ἐπιβάλλει ὁ τρόπος τῆς καταπτώσεως αὐτῶν, θὰ ἴδωμεν, ὅτι τὸ ὕψιον πρόσωπον αὐτῶν ἀποτελεῖ τὴν ὄψιν τοῦ τοίχου τὴν ἀνήκουσαν εἰς τὰ πρὸς βορρᾶν δωμάτια, τὰ ἀποχωριζόμενα ἀπὸ τοῦ ΙΙ διὰ τοῦ βορείου τοίχου τούτου, ἔχοντος πάχος 1,50 μ. Τὰ χώματα ταῦτα μετακομισθέντα εἰς τὸ μουσεῖον διεργάγησαν εἰς πλείονα τεμάχια κατὰ τὰς ἀναγκαίας μετατοπίσεις, μὴ ὄντα ἱκανῶς συμπαγῇ. Ὅτι ὁμως μεγάλα μέρη τῶν τοίχων ἦσαν ἐκ πηλοῦ, ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τούτου, ὅτι πολλὰ τοιχογραφήματα εἶνε ἐπικεκολλημένα ἐπὶ ἰσχυρῶν ὀγκῶν χωμάτων.

Τὰ τοιχογραφήματα τοῦ θαλάμου ΙΙ ἐσωρεύθησαν ὑπὸ τὰ ἐρείπια καὶ κατεστράφησαν μεταβληθέντα τὰ πλεῖστα εἰς ἀφρώδεις ἐκ τοῦ πυρός ὄγκους ἀναξίους καὶ περισυλλογῆς. Τινὰ ὁμως διετηρήθησαν καὶ εἶνε πολλὰ ἐκ γωνιῶν,

¹ Ὅταν ἀνέσκαψα τὰ δωμάτια ταῦτα, δὲν ἠδυνάμην οὔτε ἐγὼ οὔτε οἱ ἐργάται νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι τοιοῦτος λίθος ἠδύνατο νὰ κάθῃται ἐπὶ χωμάτων εὐθρόπτων· καὶ μάλιστα, ἀφ' οὗ τὰ χώματα κατέρρεον ἅμα τῇ ἐπαφῇ, δὲν ἐχρειάσθη πολλὴ προσπάθεια νὰ παραχθῇ κατὰ τὸ κάτω μέρος τοῦ τοίχου ὅπῃ θέτουσα αὐτὸν εἰς κίνδυνον· διὰ τοῦτο ἐβύσαμεν τὴν ὀπὴν ταύτην διὰ λίθων.

δεικνύουσι δὲ τρία στρώματα ἐπιχρίσμάτων· τὸ ὑποκάτω φαίνεται ὡς βάσις τοῦ δευτέρου (πάχ. 0,01 - 0,02), φέροντος καλλιτέχνα τοιχογραφήματα, ἐξ ὧν διακρίνομεν ὀφθαλμὸν ἀνθρώπου μετ' ὀφρύς, θαυμαστὸν πόδα αἰλουροειδοῦς μικρῶν διαστάσεων, σπειρόκυμα (laufenden Hund, waves ornament) καὶ ἄλλα τινὰ ὀλίγα, ἐν οἷς καὶ τινὰ δεικνύοντα χαρακτὸς παραλλήλους γραμμάς.

Τὸ ἐπάνω στρώμα, ἰσοπαχὲς περίπου τῷ μέσῳ, εἶνε κεκοσμημένον κατὰ τέχνην κατωτέραν, πολλὰ δὲ τεμάχια δεικνύουσιν ἐπιφάνειαν ἀχυρόχρουν, ὅχι πολὺ λείαν. Ταῦτα ἀποδεικνύουσιν, ὅτι τὸ οἰκοδόμημα εἶχε ποτε τὰ δύο μεγάλυτερα τῶν ἀνασκαφέντων δωμάτια (τὸ Ν καὶ τὸ Π) καλῶς κεκοσμημένα καὶ καὶ ὅτι ἐπεσκεύασαν αὐτὰ ὕστερον δι' ἄγνωστον λόγον, ἢ δ' ἐπισκευὴ φαίνεται περιορισμένη μόνον εἰς τὰς τοιχογραφίας. Ἐγένετο δὲ κατὰ δύο τρόπους. Εἰς μὲν τὸν θάλαμον Ν καθηρέθησαν τὰ ἐπιχρίσματα καὶ ἀπετέλεσαν μετὰ χωμάτων γόμωσιν πρὸς ὕψωσιν τοῦ ἐδάφους αὐτοῦ· τοῦτου τοῦ θαλάμου, ἐπεχρίσθη δὲ καὶ ἐξωγραφήθη ἐκ νέου οὗτος, εἰς δὲ τὸν θάλαμον Π ἐπὶ τῶν παλαιῶν τοιχογραφιῶν ἐπεχρίσθησαν ἐκ νέου καὶ ἐξωγραφήθησαν οἱ τοῖχοι (πρβλ. Πρακτ. τῆς Ἀκαδ. Ἀθηνῶν 1927 σ. 432). Ὡστε δὲν δικαιοῦται, στήριζόμενος εἰς τὴν ἐπισκευὴν ταύτην, νὰ λέγῃ τις, ὅτι τὸ ἀνάκτορον ὅλον, πρὶν κατῆ, εἶχε κατεδαφισθῆ καὶ ἀνοικοδομηθῆ.

Ἡ ἐν τοῖς προηγουμένοις δημοσιεύμασί μου (κυρίως Ἐφ. Ἀρχ. 1909) γνώμη περὶ πλειόνων ὁρόφων τοῦ οἰκοδομήματος φαίνεται ἐσφαλμένη, ἐπειδὴ ἐκ τῆς τελευταίας ἀνασκαφῆς οὐδὲν στήριγμα ἔχει, τὰ δὲ πρότερον χρησιμοποιοθέντα τεκμήρια περὶ τοιαύτης διαμορφώσεως τοῦ ἀνακτόρου δὲν φαίνονται νῦν ἔχοντα τοιαύτην ἀποδεικτικὴν δύναμιν.

Κινητὰ εὐρήματα εὐρέθησαν :

1) χρυσοῦν ὀκλαζόν τετράπουν ζῶον ὡς κύων ἢ μάλλον ἔλαφος, ἔχον κέρατά ποτε καὶ ἄλλα τινὰ ἐξαρτήματα, κατεσκευασμένον ἐξ ἐλασμάτων ἢ φύλλων χρυσοῦ, κεκοσμημένον δὲ κοκκιδωτῶς (granulé). Δύο ὁπαὶ διαμετρεῖς κατὰ τὴν βάσιν του καὶ παράλληλοι πρὸς αὐτὴν δεικνύουσιν, ὅτι ἤτό ποτε ἐπερραμμένον που. Μῆκ. βάσεως 0,04 περίπου (εἰκ. 6).

2) Πρόχους τύπου γνωστοῦ (πρβλ. τὰ ἐμὰ *Θηβαϊκά* σελ. 199 εἰκ. 143, 1 καὶ 2 καὶ σελ. 155 εἰκ. 116, 2), ἐπίσης ἐκ φύλλων χρυσῶν καὶ κοκκιδωτῶς κεκοσμημένη καὶ φέρουσα πλαγίως διατόρους δύο ὁπὰς, δι' ὧν προσερόαπτετό ποτε ἐξηπλωμένη που (ἢ ὀπισθία ὀψις αὐτῆς εἶνε ἐπίπεδος). Ὑψ. σχεδὸν 0,025 (εἰκ. 7).

3) Τρία τεμάχια χρυσοῦς ἀλύσεως ἀποτελουμένης ἐκ δισκαρίων λεπτῶν καὶ συρμάτων ἀναλόγως λεπτῶν (εἰκ. 8)

Ὡστε τοιαῦτα ἐλαφρὰ χρυσᾶ ἐξ ἐλασμάτων ἀντικείμενα δὲν κατεσκευάζοντο μόνον χάριν τῶν νεκρῶν ὡς κτερίσματα, ὡς συνήθως πιστεύεται, ἀλλὰ καὶ πρὸς καθημερινὴν χρῆσιν τῶν ἀνθρώπων.

Πάντα ταῦτα τὰ χρυσᾶ εὐρήματα εὐρέθησαν ἐν τοῖς κεκινημένοις χώμασι τῶν δύο βαθέων καὶ τὸ δωμάτιον ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν διατεμνόντων ὑδραγωγείων. Παραπλεύρως τῆς προχοῖδος εὐρέθη καὶ τεμάχιον ἀγγείου ἑλληνιστικοῦ τῶν γνωστῶν τῆς Δυτ. κλιτύος τῆς Ἀκροπόλεως μετ' οἰναρίδων. Παρά τι τμήμα τῆς ἀλύσεως εὐρέθη μελαμβραφεὺς ὄστρακον. Πάντα δὲ ἐντὸς τῆς πλήρους πάλιν στενῆς τάφρου τῆς ἀνοιχθείσης δι' ἑκάτερον ὑδραγωγεῖον.

4) Χαλκοῦς κρίκος ἔχον διάμ. 0.09, πλ. πλευρᾶς 0.076 μέγιστον, 0.055 ἐλάχιστον, πᾶχ. πλευρᾶς 4 χλστ. Μετὰ τὴν κλείσιν τοῦ κρίκου προεξέχει τὸ

Εἰκ. 6. Ἐλαφος χρυσῇ ἐξ ἐλασμάτων συντεθειμένη.

Εἰκ. 7.
Οἰνοχόη χρυσῇ
ἐξ ἐλασμάτων
συντεθειμένη.

Εἰκ. 8.
Μέρη χρυσῆς
ἀλύσεως.

μὲν στενότερον ἄκρον κατὰ 0.05, τὸ δὲ πλατύτερον κατὰ 0.026. Ἔχει εἰς τὸ μέσον ἀμφοτέρων τῶν προεξοχῶν ὀπὴν ἡλίου ἐλλείποντος διαμ. 5 χλστ., εἰς δὲ τὸ κάτω ἄκρον τῆς πλατείας προεξοχῆς ἡλόν, ὅστις ἔξω εἶνε ἐσφυρηλατημένος πλατύτερος καὶ μόλις διὰ τῆς περιφερείας τῆς κεφαλῆς ἄπτεται τῆς στενοτέρας προεξοχῆς. Ἀμφοτέραι ὁμοῦς αἱ προεξοχαὶ εἶναι μετ' ἀλλήλων συγκεκολλημέναι διὰ «βρασμοῦ», συντήξεως τοῦ χαλκοῦ. Ἡ ἑξωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ ἐλάσματος, ἧς οὐ ἐσχηματίσθη τὸ κρικοειδὲς σκεῦος, κοσμεῖται διὰ τορευτῶν ἔξεχόντων, ἀναγλύφων ὀστρέων, πορφυρῶν τῆς θαλάσσης, ἑξεχουσῶν περὶ 0.014. Ἐκατέρωθεν τῆς σειρᾶς ταύτης τῶν πορφυρῶν (23 τὸν ἀριθμόν) εἶναι ἀνὰ δύο σειρᾶς ἀχιβαδῶν (κτενῶν), 24 ἢ 25 τὸν ἀριθμόν, ἀντιπόδων διατεθειμένων ἐν ἑκατέρῳ ζεύγει σειρῶν. Μεταξὺ τῶν κτενῶν ἑκατέρου ζεύγους εἶναι μία σειρὰ ἢ ὄρμος κοκκιδωτὸς (μαργαριτῶν), ἑκατέρωθεν δὲ τῆς σειρᾶς τῶν πορφυρῶν ζῶναι γραμμικαί.

Τὸ σκεῦος εὐρέθη εἰς τὴν νοτιανατολικὴν γωνίαν τοῦ διαπέδου ἐνθα

παρετηρήθη, ὅτι ὑπῆρχεν ὀπὴ 0.10 διαμ. καὶ βάθ. 0.25 τυχαία, καθὼς ἐπίστευον πάντες. Ἀλλὰ εἶνε δυνατόν νὰ ἔχη σχέσιν τινὰ πρὸς τὴν ξυλοδεσίαν, πρὸς ἣν ὑπεθέσαμεν πρὸς καιρόν, ὅτι δύναται νὰ σχετίζεται καὶ τὸ χαλκοῦν σκεῦος ὡς δακτύλιος στερεῶν δύο ὄρθια ξύλα συνεχίζοντα ἄλληλα (ἡ ἀποτυχοῦσα εἰκὼν τοῦ σκεύους θὰ δημοσιευθῇ ἄλλοτε).

5) Πολλὰ θραύσματα ἀγγείων ἀγράφων κατὰ κανόνα καὶ τῶν πλείστων μικρῶν καὶ λεπτῶν. Ἡ πρώτη προσπάθεια συγκολλήσεως αὐτῶν ἀπέτυχε, διότι καὶ καθ' αὐτὴν εἶνε δύσκολος καὶ πολλά, φαίνεται, τεμάχια λείπουνσι. Πάντα ταῦτα εὗρέθησαν ἐπὶ τοῦ δαπέδου ἢ ἀμέσως ἐπ' αὐτοῦ ἐν τοῖς χώμασι.

Δύο λεπίδες ὀψιανοῦ καὶ πριόνιον ἐκ πυρίτου ξυρθρωποῦ (μηκ. 0.03 περίπου) εὗρέθησαν ἐν ὑψηλοῖς χώμασι καὶ ἀνήκουσι πιθανῶς εἰς τὰ διαλυθέντα χρώματα τοῦ οἰκοδομήματος οὐχὶ δ' εἰς αὐτὸ τοῦτο.

A. Δ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ

4. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΝΕΑΣ ΑΓΧΙΑΛΟΥ

Ἐξακολουθήσας καὶ κατὰ τὸ 1927 τὰς ἐν Ν. Ἀγχιάλῳ δαπάναις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἐνεργουμένης ἀνασκαφάς, ἐπεξέτεινα τὴν ἔρευναν εἰς τὸν χώρον τὸν εὐρισκόμενον περὶ τὸν πρὸ τῆς ἀγορᾶς Νέας Ἀγχιάλου παλαιοχριστιανικὸν ναόν, καθόσον εἶχον ἀναφανῆ πέρυσι μετὰ τὴν πλήρη ἀποκάλυψιν τῶν μερῶν τῆς χριστιανικῆς ταύτης Βασιλικῆς (ἥτοι τοῦ ἱεροῦ βήματος τοῦ κυρίως ναοῦ, τοῦ νάρθηκος καὶ τοῦ αἵθριου) συνεχόμενα πρὸς τὰς πλαγίας πλευρὰς κτίσματα, ὡς ἐν τῇ προηγουμένῃ ἐκθέσει μου εἶχον ἀναφέρει.

Διὰ τῆς ἐφετεινῆς ἀνασκαφῆς, ἥτις ἦτο λίαν ἐπίπονος ἔνεκα τῆς μεγάλης (ὅπερ τὰ τρία μέτρα) ἐπιχωματώσεως, τῆς ὑπαρχούσης εἰς τὰ πλάγια μέρη τοῦ ναοῦ, τὰ κτίσματα ταῦτα διηυκρινίσθησαν, οὕτω δὲ κατέστη δυνατός ὁ προσδιορισμὸς τῶν μερῶν τῆς μεγάλης χριστιανικῆς Βασιλικῆς τῶν θεσσαλικῶν Θηβῶν καὶ ἡ ἐκπόνησις τῆς συνημμένης κατόψεως (εἰκ. 1).

Ὡς ἐν τῇ κατόψει ταύτῃ διακρίνεται, ἡ ἐπὶ τρία συνεχῆ ἔτη ἐρευνωμένη χριστιανικὴ Βασιλικὴ Ν. Ἀγχιάλου, παρουσιάζει ἤδη μεγάλου ἐνδιαφέροντος σύνολον μετὰ τῶν τριῶν κυρίως αὐτῆς μερῶν: αἵθριον, νάρθηκος, καὶ κυρίως ναοῦ (περὶ ὧν βλέπε προηγουμένην μου ἔκθεσιν) καὶ τῶν προσκτισμάτων αὐτῆς, τῶν εὐρισκομένων συμμετρικῶς ἰδίᾳ περὶ τὸ αἶθριον, ἡ πρόσοψις τοῦ ὁποίου εἶχεν ἐκατέρωθεν δύο πύργους κατὰ μικρασιατικὰ μᾶλλον πρότυπα, ὡς ἐν τῇ τελικῇ μελέτῃ μου θ' ἀποδείξω.

Κατωτέρω ἐκθέτω τὴν ἔρευναν τῶν προσκτισμάτων τούτων, ἣν ἐφέτος ἐνήργησα.